

Zappe László

Örök öncsalás

ÖRKÉNY ISTVÁN: KULCSKERESŐK

Örkény maga is többször megfogalmazta a darab tárgyát. „Azt a hasznos és egészséges lelki folyamatot próbáltam nyomon követni, mely semmibe veszi a valóságot, s a nyilvánvaló vereségből győzelmet varázsol, hogy tovább tudjunk élni...” Máshol viszont ezt is írta: „Egy kis népnél életkérdés, hogy fel tudja mérni azt, hogy mire képes, mire futja az erejéből, és hol van a korlát, ahonnan nincs tovább.” Az író tehát el-
 lentmond önmagának: egyfelől létkérdésnek látja az öncsalást, másfelől erőink, lehetőségeink reális felmérésére int. S a *Kulcskeresők*ben valóban remekül keveri a kétféle szemléletet, amivel lehetőséget is nyújt az előadónak és/vagy a nézőknek, hogy döntsenek, melyik felfogás áll hozzájuk közelebb. A mostani előadás szempontjából azonban fontosabb, hogy vajon érdekes-e ma is ez a hatvanas-hetvenes években valóban sokat taglalt probléma. Mégpe-

FENT:
 Kovács Zsolt
 (Benedek),
 Kelemen József
 (Fóris) és
 Varga Zsuzsa
 (Erika)

LENT:
 Czene Zsófi
 (Katinka),
 Kocsis Pál
 (Bolyongó),
 Varga Zsuzsa,
 Kovács Zsolt és
 Csapó Virág
 (Nelli)

Klencsár Gábor
 felvételei

dig kétféleképpen is érdekes lehet a kérdés: égető gond-e ma is a nemzeti öncsalás, élethazugság, ábrándvilágban élés, illetve az is, vajon tudunk-e róla, benne van-e úgy a köztudatban, vagy legalább az értelmiséget izgatja-e annyira, mint a hetvenes években? És attól sem tekinthetünk el, hogy a darabban feldolgozott, a példázatban bizonyítékként felhasznált életanyag ugyancsak a hatvanas–hetvenes éveket idézi. A lakótelepi életforma persze ma is létezik, csak éppen közhellyé kopott, akkoriban viszont még újszerű megrázkódtatásnak hatott az az egyformaság, ahol a hullaszállítók egy emelettel feljebb kereshetik a halottat.

A darab lényegi, mondhatni, kulcskérdése, a nemzeti öncsalás, a stratégiai élethazugság bizonyára ma sem kevésbé meghatározó eleme életünknek, mint három-négy évtizede volt. Sőt talán még inkább az. Csak manapság a közélet főképp a politika, a politikusok hazugságaitól hangos (olykor módszeresen össze is keverve az igazmondást és a hazugságot), miközben elsikkad, hogy a politikusok is mi vagyunk, amennyiben azok a mi vágyainkra, tévképzeinkre és ostobaságainkra számítva beszélnek összevissza.

A *Kulcskeresők* kaposvári előadása nemcsak a közvetlen politizálástól tartózkodik, de attól is, hogy akár csak a történet áttételes, politikai értelmezhetőségét különösen sugallja. Az adódik magától is. Keszég László rendezése alapján hű az örkenyi kétértelműséghez. Árva György díszlete is kettősséget sugall. A lakótelepi lakást, ahol a cselekmény játszódik, házzal együtt ábrázolja, lefelé folytatódik az épület a zenekari árokban, a lakás fölött meg háztetők dimbes-dombos sziluettje látszik, szépségesen világító éggel a háttérben. A költözökös rendetlenség a lakásban jól érzékelhető, de nem otrombán, bántóan szembetűnő. A nagy táj komor és költői, a kisvilág köznapian átmeneti, újszerű, de szegényes. Berzsényi Krisztina ruhái átlagembereket öltöztetnek. Csapó Virág Nellije – a kudarcokat halmozó férjétől szabadulni akaró asszony – az arcán és a lelké-

ben feszült, viselkedésében igyekszik fegyelmezett lenni. Kelemen József mindent túl jól csinálni akaró és éppen ezért mindent éppen csak elszűrő pilótája egyforma öntudattal viseli vereségként és győzelemként ugyanazokat az eseményeket. Kovács Zsolt ezermesterre szeretni valóan ront el és magyaráz meg mindent, Varga Zsuzsa komplett sorsrajzot ad a Nobel-díjas szerelmére hiába váró szomszédasszony szerepében. Czene Zsófia bizonyára rendezői kérésre, de legalábbis jóváhagyással rikoctozza túl az ifjabb generáció kezdeti ifjontian élés kritikai szembenállása után a leghangsabb álmodozóvá és önbecsapóvá lett lány szerepét. Az ifjabb nézők körében harsánysága külön sikert arat. A főszerep Kocsis Pál Bolyongójáé, aki afféle kisúttörőként ahol tud, segít, rajongó logikával vagy inkább szofisztikával magyarázza diadalra a vereséget, változtatja örömmünneppé a kétségbeesést. A színész arcán ragyog a jóakarát, a túlbuzgalom. Bizonyára nagyon szereti a segítségére szorulókat, de még jobban azt, hogy segíthet.

Ahogy a befejezésben is megszólal a kétértelműség, az mégis egyértelmű. Megérkezik a Bodó (Takács Géza), az addig is sokat emlegetett rádióriporter, aki szemtanúja volt a komikusan katasztrófális leszállásnak, interjúkat készített a résztvevőkkel, viszont kimaradt a Bolyongó rabulisztikájából. Ugyan az euforikusan ünneplőket hiába figyelmezteti reménytelenül ordítóva a tényekre, a valóságra, a néző számára az ő igazsága marad nyilvánvaló.

ÖRKÉNY ISTVÁN: KULCSKERESŐK
(Csiky Gergely Színház, Kaposvár)

Díszlet: Árvai György. Jelmez: Berzsényi Krisztina.

Rendező: Keszég László.

Szereplők: Kelemen József, Csapó Virág, Czene Zsófia, Kocsis Pál, Varga Zsuzsa, Takács Géza, Kovács Zsolt.

Deres Kornélia

Sablonvidék

PINTÉR BÉLA: SZUTYOK

Egy szerelmespár, két gyerek, tiszta falusi levegő. Első hallásra idill. De nem Magyarországon, nem úgy, ha az asszonnak kivették a méhét, és nem, ha a gyerekek valójában fél-kényszerből örökbe fogadott kamasz lányok. És hogy ez még mindig csak a jéghegy csúcsa, arról (is) szól Pintér Bélák legújabb előadása, a *Szutyok*.

Az első fontos, minden karakter és dialógus mögött megbúvó kérdés az, hogy mi is pontosan Pintérék viszonya mindahhoz, amiről beszélnek vagy beszélni szeretnének. Hogy kívülről, avagy belülről akarják-e szemlélni és felmutatni az örökbe fogadott árva és környezete harcát. Hogy kinevet(tet)ik-e az alakokat (igen), vagy nagyon is komolyan veszik egyé-